

LBRIS

We know
books

tom vanderbilt

veșnic
începători

puterea și bucuria
învățării continue

Traducere din engleză de
EDITH NEGULICI

CURTEA VECHЕ

Cuprins

PROLOG

Gambitul 15

CAPITOLUL UNU

Ghidul începătorului pentru a fi începător 33

CAPITOLUL DOI

Învață cum să înveți

Ce ne pot învăța bebelușii despre a fi un bun începător 91

CAPITOLUL TREI

Dezvăță-te de cântat 111

CAPITOLUL PATRU

Nu știi ce fac, dar o fac oricum

Virtuțile învățării din zbor împreună cu un grup 163

CAPITOLUL CINCI

Surf pe valul în formă de „U”

Agonia și extazul începătorului avansat 209

CAPITOLUL ȘASE

Cum învățăm să facem lucruri 269

CAPITOLUL ȘAPTE

Meditația cu beneficii

Cum mi-a schimbat desenul perspectiva asupra lumii
și asupra mea 297

CAPITOLUL OPT

Ucenicul 333

Mulțumiri 381

Note 385

CAPITOLUL UNU

Ghidul începătorului pentru a fi începător

*În orice domeniu, omul [...] evoluează făcându-se de râs.**

GEORGE BERNARD SHAW

ÎNCEPE, DIN NOU: UN MANIFEST

Veșnic începători este o carte dedicată tuturor celor care au început vreodată vreun proiect, care au fost nesiguri, cărora le-a fost teamă să adreseze o întrebare într-o sală plină cu oameni care păreau cu toții că știu ce fac. Este pentru toți cei care au avut nevoie să li se explice cum să ducă la bun sfârșit o sarcină, nu contează de câte ori, care habar n-aveau ce fac, dar au făcut-o oricum. Este

* Scuze pentru învechita perspectivă discriminatorie de gen a acestui citat. După cum vei vedea, mulți dintre începătorii neînfricați pe care i-am cunoscut au fost femei. (N. a.) În citatul original, în engleză, apare cuvântul *a man*, care înseamnă și „(un) om“, dar și „(un) bărbat“. (N. red.)

pentru toți cei care au intrat într-o competiție, fără ca măcar să fie siguri că pot ajunge la bun sfârșit. Este un catalog de greșeli, o sărbătorire a neîndemânării. Pentru a parafraza o replică din filmul *Repo Man*, este despre a-ți petrece viața nu evitând situațiile tensionate, ci confruntându-te direct *cu* acestea.

Veșnic începători este un manual pentru cei fără nicio idee, o trusă de prim ajutor pentru orgoliul zdrobit, un ghid de supraviețuire în cea mai intensă și mai dureroasă etapă: debutul captivant, stângace, plin de complexe al începătorilor. Nu este o carte despre „cum să faci“, ci una despre „de ce să faci“. Este mai puțin despre a te perfecționa într-un anumit domeniu și mai mult despre a te simți bine în timp ce încerci să înveți. Este vorba despre mici acte de reinventare, la orice vârstă, care pot face viața să pară magică. Este vorba despre învățarea de lucruri noi, unul dintre care ai putea fi chiar *tu*.

*

Pentru mine, totul a început cu experimentul de șah. Ceva s-a trezit în mine, în definitiv, datorită ficei mele.

Să devii părinte pentru prima dată reprezintă una dintre experiențele fundamentale de a fi începător. Treci prin procesul de a fi discutat cu prietenii și poate de a fi citit câteva cărți, iar prima zi te găsește pe pârtia pentru începători a vieții.

„Poate crezi că știi cum este să ai un copil, deși n-ai avut niciodată, pentru că poți citi sau asculta mărturiile altor părinți despre cum este această experiență“, scrie L.A. Paul, profesoară de filozofie la Yale. „Te înșeli.“

„A fi părinte este o experiență epistemică unică.“ Ceea ce se traduce prin: nu știi absolut nimic.

Abia știi cum să ții în brațe acest pui de om care respiră și clipește. Te chinui să-i interpretezi faptele. Noaptea stai treaz confruntându-te cu încrengături de decizii ciudate – scaune de mașină orientate spre față sau spre spate? Te lupți cu cărucioarele. Viața devine un permanent proces de căutări pe internet, de vizionări filmulețe pe YouTube (un subiect la care voi reveni ulterior). Te surprinzi vorbind cu necunoscuți ciudați – figurile acelea fantomatice pe lângă care până atunci treceai pe stradă, cunoscute sub numele de părinți – schimbând informații, pe măsură ce te îndrepti rapid către statutul de expert.

Să fi un bun părinte, ca orice proces de învățare, necesită o practică atentă. Părinții începători, în măsura în care există vreo cercetare cu privire la acest subiect, cu siguranță își doresc să învețe. Într-un studiu, părinții începători cărora li s-a prezentat o scenă dintr-o gospodărie nu au reușit să identifice *jumătate* dintre pericolele care erau prezente pentru copil. Chiar și ceva atât de elementar precum felul în care-i vorbești bebelușului tău poate fi făcut într-un fel care, în cele din urmă, să-l facă să ajungă mai competent din punct de vedere verbal.

Părinții începători devin, de asemenea, *profesori* începători. Și pentru că nu ne mai amintim sau nu mai avem acces la felul cum am învățat noi înșine ceva, s-ar putea să nu fim cei mai buni profesori. Jucând baseball cu fiica mea, m-am străduit să-i dau instrucțiuni mai convingătoare decât: „Aruncă-mi mingea.“ Aș putea scrie instrucțiuni? Sigur n-ar fi de folos. Pasul unu: ia mingea. Pasul doi: aruncă mingea. Poate aș putea folosi metafore sau imagini, de multe ori eficiente în instrucțiunile sportive? *Imaginează-ți că arunci mingea. Mie.*

Trebuie să învățăm cum să predăm. Uneori trebuie să reînvățăm ceea ce încercăm să predăm. Am făcut greșeala – acum o cred cu tărie – de a-mi fi pus fiica, de trei ani, pe o bicicletă cu roți ajutătoare. Ea a început să se plimbe fericită prin parc, până când a luat o curbă prea rapid și s-a răsturnat.

În loc să predea aptitudinile reale necesare pentru mersul pe bicicletă, roțile ajutătoare transmit pur și simplu o încredere falsă. O astfel de „învățare fără greșeli“ îl poate face pe elev să se simtă mai bine, dar elimină imensa parte a învățării care provine din greșeli. La fel ca aripioarele de înot, roțile ajutătoare elimină realitatea mersului pe bicicletă.

Așa că am scos roțile ajutătoare, am curățat pedalele și, într-o clipă, a devenit o „bicicletă de echilibru“. Fiica mea s-a clătinat de câteva ori, dar acele clătănări i-au fost mai de folos decât mersul aparent mai stabil pe roțile ajutătoare.

Câteva săptămâni mai târziu, cu un avânt din partea mea, a pornit și a mers fără probleme.

Ca orice părinte, m-am trezit brusc înconjurat de procesul de învățare, pe care mi-l aminteam vag. Nu era doar șahul. Era și pianul. Fotbalul. Antrenamentele la taekwondo. Corul. Skateboardul. Introducerea în programare. Atletismul. Cursurile de escaladă. Nu toate aceste lucruri „prindeau“, dar nu mai conta. Sunt copii. Explorează. Ar trebui să-i lăsăm să încerce cât mai multe lucruri. Le face bine.

Dar ceva a început să mă macine. Pe măsură ce am devenit supraveghetor cu normă întreagă al carierei de învățare a fiicei mele, în timp ce stăteam în sălile de așteptare cât ea își perfecționa talentele, am început să mă întreb: *Eu* ce lucruri noi am învățat?

Desigur, fiecare dintre noi învață constant lucruri noi, în feluri nesfârșite, neînsemnate. „Ca adulți, uneori ne păstrăm capacitatea de învățare specifică perioadei copilăriei“, scriu autorii cărții *The Scientist in the Crib*. Tocmai ai închiriat o mașină de la aeroport? Acordă-ți un minut pentru a afla noua configurație a bordului. Mergi pe un trotuar care de obicei nu este acoperit de gheață sau cobori treptele de lemn ale unei scări doar în șosete? Tocmai ți-ai recalibrat subtil propriocepția – „al șaselea simț“ – sau ai căzut. Tocmai ai trecut de la Android la iPhone? Degetele tale vor trebui să deprindă noi aptitudini.

Am dobândit însă aptitudini substanțiale? În meseria mea de jurnalist, aflu în permanență *informații* noi. Sunt un „veșnic începător“, survolând constant o lume pe care de abia o cunosc (deșeuri nucleare, ceasornicărie) și întâlnindu-i principalii actori, absorbindu-i terminologia, citind reviste comerciale ciudate – știai că lumea paleților de transport maritim are *două* principale publicații de specialitate? – și entuziasmându-mă în legătură cu tot felul de lucruri. Încă mă umflu în pene când mi se spune: „Chiar ți-ai făcut temele.“ Și apoi trec mai departe, la următoarea misiune.

Debordez de *cunoaștere descriptivă* sau de ceea ce se numește „am auzit de asta“. „Am auzit de asta“ în cazul unei mulțimi de subiecte; la naiba, doar am participat la *Jeopardy!* (am pierdut în fața cuiva care „auzise mai multe despre asta“).

Dar ce putem spune despre *cunoașterea procedurală*, adică despre „priceperea propriu-zisă“? Învățam rapid când era vorba de fapte, dar ce învățasem *să fac* în ultima vreme? În comparație cu fiica mea, părea că rămân la același nivel, ferm ancorat în zona de confort a competențelor mele.

Acest lucru l-am înțeles când, într-o zi, la școala ei era „Ziua Talentelor“, în cadrul căreia părinții erau rugați să demonstreze o anumită aptitudine în fața unei săli pline cu 25 de copii de clasa I. Mi-am stors creierii. Ce talent aveam? Nu credeam că micuții vor fi fascinați de harul meu de a scrie articole la ziar respectând termenul-limită.

Nici nu prea știu să fluier. Sau ar trebui să-i invit afară pentru o demonstrație de parcare paralelă a-ntâia?

Treptat, mi-a venit o idee: aveam să încerc să învăț simultan, pe lângă șah, o serie de alte lucruri. În loc să stau pe margine în timp ce fiica mea învăța, aveam să mă alătur ei – uneori, ca în cazul șahului, chiar având același scop. Aceasta este o noțiune ciudat de nouă. Caută „învăță împreună cu micuțul tău“ pe Google și vei obține o mulțime de rezultate despre cum să îmbunătățești procesul *lui* de învățare. *Tu* ești o concluzie uitată.

Dar ce am vrut să încerc să învăț? În căutarea inspirației, am postat online o întrebare: „Ce trucuri noi ar trebui să învețe acest bătrân?“

Primul răspuns a venit rapid: „Ai încercat cursuri de scriere creativă?“

Oare universul încerca să-mi spună ceva?

*

În strădania mea de a dobândi noi aptitudini, aveam trasate cu aproximație câteva standarde. În primul rând, trebuia să fie o activitate la care eram începător absolut. Erau lucruri la care aveam cât de cât experiență și activități la care, cu siguranță, nu m-ar fi deranjat să devin mai bun (să gătesc pizza, să repar o bicicletă), dar voiam o noutate absolută.

În al doilea rând, trebuiau să fie lucruri pe care să le pot învăța în New York. Semestrul sugerat de un prieten la „universitatea de înghețată“ din Italia ieșea din discuție (decizie care n-a fost ușor de luat), la fel și cursul de alpinism din Alaska.* Din fericire, într-un oraș cu nouă milioane de locuitori, dacă îți poți imagina, cineva predă și aceste cursuri.

În plus, învățarea nu trebuia să fie prea dificilă sau prea îndelungată. Nici nu se punea problema să învăț chineza sau să pilotez un avion. În ultimul rând, ar trebui să fie lucruri pe care chiar îmi doream să le învăț – nu lucruri pe care simțeam că *ar trebui* să le învăț.

Mi s-a sugerat în repetate rânduri să fac cursuri de programare. Programarea este o ocupație excelentă, dar voiam să petrec mai puțin, nu mai mult timp în fața unui ecran. Nu căutam neapărat aptitudini care să reprezinte vreun fel de dezvoltare profesională, la fel de demnă ca efortul respectiv. Aveam un loc de muncă; nu-mi căutam un altul sau ceva care să semene cu munca. Mai degrabă decât să mă fac mai vandabil pentru angajatori, voiam să mă fac mai vandabil pentru *mine însumi*.

Am vrut ca aptitudinile să fie substanțiale. Sunt o mulțime de micro-aptitudini – aprinderea unui foc, conducerea unei mașini cu transmisie manuală – care merită pe deplin efortul și cu care toți cochetăm constant. Sunt

* Desigur, poți învăța să faci înghețată la New York sau escaladă în sala de sport, dar cumva nu este la fel de interesant. (*N. a.*)

de acord cu această „micromăiestrie“, așa cum a fost ea denumită: învățarea lucrurilor minore te poate încuraja să înveți lucruri mai importante. Dar cele mai multe dintre aceste aptitudini sunt ușor de dobândit. Voiam să descopăr lucruri a căror învățare nu se mai termină niciodată.

Și voiam să rămân la un număr restrâns de aptitudini. Pe internet erau tot felul de oameni care mărturiseau cum caută în fiecare lună, sau în fiecare săptămână, sau în fiecare zi să dobândească o nouă aptitudine; un tip a avut aroganța începătorului să joace cu Magnus Carlsen la o lună de învățat șah. Cu același Magnus care își învinge regulat adversarii care au jucat șah *în fiecare zi din viața lor de la vârsta de cinci ani*. Deloc surprinzător*, challengerul a fost pus la punct cu eleganță.

Am aplaudat spiritul de bravadă al acestor demersuri și am crezut că aș avea cu siguranță ceva de învățat din ele, dar nu căutam să-mi bifez elemente aflate pe lista dorințelor doar pentru a demonstra că mă descurc. Nu mă interesau aptitudinile de a obține rapid acces neautorizat la informații, în stilul Silicon Valley, doar ca să mă laud cu ele pe rețelele sociale și să trec la următoarele. Voiam lucruri la care puteam evolua treptat, făcându-mi timp să apreciez aptitudinea respectivă și modul în care aceasta este deprinsă, pentru a-i evalua impactul asupra

* După cum afirma Martin Amis despre șah: „Nicăieri în sport, poate nicăieri în activitatea umană, decalajul dintre începător și expert nu este atât de astronomic.“ (N. a.)

vieții mele. S-ar putea să te întrebi de ce nu m-am rezumat atunci la o *singură* aptitudine. Mi-am făcut griji că voi alege ceva ce nu mi-ar plăcea. Fiind interesat de etapele inițiale de învățare, abordarea mai multor aptitudini însemna, pur și simplu, să fiu începător mai des.

În cele din urmă m-am mulțumit cu un grup de activități pe care îmi doream de mult să le încerc. Pe lângă șah, am ales să cânt în cor, să fac surfing, să desenez și să creez (în acest caz, o verighetă, pentru a le înlocui pe cele pierdute la surfing). Și jonglerie – atât pentru activitatea în sine, cât și pentru cercetarea neurologică referitoare la ea, care oferă o fereastră fascinantă spre învățare. Erau tot felul de lucruri tentante – scufundare liberă, teatru de improvizație – pe care le-am notat pe o listă posibilă a activităților de întreprins pe viitor.

Nu credeam că voi stăpâni niciuna dintre ele. Pentru nimic în lume nu puteam pierde zece mii de ore din viața mea ocupată – sugerate ca practica de bază necesară pentru a dobândi măiestria într-un anumit domeniu; eram norocos dacă aveam *o sută* de ore libere pentru fiecare activitate în parte. În loc de măiestrie, speram la distribuirea competențelor.

Încercând să-mi consolidez „CV-ul vieții“, am încercat, într-un fel, să ajung înapoi în trecut, să învăț lucruri care-mi scăpaseră. De multe ori ne folosim copiii ca substitut în acest sens. Sub ceea ce se numește „teoria autorealizării simbolice“, părinții sunt adesea bănuți că încearcă

să-și împlinească propriile ambiții eșuate prin intermediul realizărilor copiilor lor.

Dar eu încercam să-mi folosesc propriile realizări pentru a „compensa“, așa cum spune Jung, ceea ce nu fusese împlinit în trecut, în viața mea. Uneori, acestea se întâmplau să coincidă cu realizările fiicei mele. Mă simțeam nesigur, și parțial vinovat, pentru că încercam să creez un „mini-eu“ din fiica mea – proces pe care psihologii îl numesc fuziune (*enmeshment*) emoțională cu părintele. Am vrut să avem în comun experiențe de învățare, dar nu suprapuse în totalitate. De exemplu, Sylvie m-a îndemnat să învăț celebrul joc *Magic: The Gathering* – ca fost fan al jocului *Dungeons & Dragons* mi s-a părut destul de distractiv –, dar am inventat scuze. Am vrut ca ea să aibă propriile domenii în care eu rămâneam adultul neștiutor.

Mă mai simțeam și de parcă mă pregăteam pentru viitor. În calitate de tată mai în vârstă, am vrut să mă asigur că voi fi în formă – fizic și psihic – pentru ceea ce speram să fie mulți ani de aventuri împărtășite cu fiica mea. Escaladarea împreună a micilor curbe de învățare ale vieții speram nu numai să ne apropie, ci și să mă facă să mă simt mai tânăr.

Știam că mă voi chinui. Că voi cădea. Dar am simțit că mi-ar prinde bine. Aș avea mintea începătorului; aș avea *corpul* începătorului. Creierul și mușchii mei ar deschide noi drumuri.